

Πρόγραμμα Σπουδών Γυμνασίου

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ, ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Προτεινόμενο Υλικό

για την επεξεργασία των Θεματικών Ενοτήτων

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Πώς παίρνονται οι αποφάσεις;

Κ ε ί μ ε ν α για χρήση από τους μαθητές

1. Ιουδαίοι και εθνικοί στην χριστιανική Εκκλησία
2. Η Αποστολική Σύνοδος (Πραξ 15, 1-23)
3. Η απόφαση της Αποστολικής Συνόδου (Πραξ 15, 23-29)
4. Από την Αποστολική Σύνοδο στο συνοδικό θεσμό
5. Η Α' Οικουμενική Σύνοδος (Ν. Ματσούκας)
6. Κανόνες της Α' Οικουμενικής Συνόδου
7. Οι Πατέρες της Εκκλησίας διδάσκουν αλήθειες ζωής
8. Κείμενα Πατέρων για τον Θεό (Μ. Αθανασίου, Ιω. Χρυσοστόμου, Ισαάκ του Σύρου, Μαξίμου Ομολογητή, Ν. Καβάσιλα)
9. Μέγας Αθανάσιος, Μάξιμος ο Ομολογητής: υπερασπιστές της αλήθειας, υπερασπιστές της ζωής
10. Τι εννοούμε μιλώντας για δόγματα
11. Το Σύμβολο της Πίστεως

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΚΑΙ ΟΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ

Πότε και γιατί χρειάζονται οι αποφάσεις;

1. Ιουδαίοι και εθνικοί στην χριστιανική Εκκλησία

Μέχρι το 60 μ.Χ. περίπου είχε ήδη γίνει σαφές ότι η Εκκλησία συνδέεται πια ιστορικά με τον Ελληνισμό. Στις χριστιανικές κοινότητες γύρω στο 48 υπήρχαν δύο ομάδες Χριστιανών. Οι **Ιουδαιοχριστιανοί** (που πριν βαπτιστούν ήταν Ιουδαίοι) και οι **ελληνιστές** (που προέρχονταν από άλλα έθνη). Οι Ιουδαιοχριστιανοί όμως αντιδρούσαν με την είσοδο των ελληνιστών στην εκκλησία, επειδή τους θεωρούσαν ηθικά κατώτερους. Μάλιστα απαιτούσαν από αυτούς να τηρούν τον Μωσαϊκό Νόμο. Με τη σειρά τους οι ελληνιστές αντιδρούσαν και ένιωθαν υποτιμημένοι. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργούνται στη ζωή των χριστιανικών κοινοτήτων διακρίσεις και προβλήματα που κάθε μέρα αύξαιναν.

Οι Απόστολοι αποφάσισαν να λύσουν το πρόβλημα όλοι μαζί. Γι' αυτό και συγκάλεσαν μια σύνοδο στην Ιερουσαλήμ όπου εκτός από τους Αποστόλους συμμετείχαν οι πρεσβύτεροι αλλά και πλήθος λαού.

Πώς παίρνονται οι αποφάσεις;

2. Η Αποστολική Σύνοδος

Η πρώτη σύνοδος στην ιστορία της Εκκλησίας συνεκλήθη από τους Αποστόλους στην Ιερουσαλήμ για να αποφασιστεί αν θα έπρεπε οι εθνικοί, που έγιναν χριστιανοί, να ακολουθούν τον Μωσαϊκό Νόμο. Τα γεγονότα περιγράφονται στο βιβλίο των *Πράξεων των Αποστόλων*:

Μερικοί χριστιανοί που ήρθαν από την Ιουδαία δίδασκαν τους αδερφούς: «Αν δεν περιτέμενεσθε όπως προστάζει ο νόμος του Μωυσή, δεν μπορείτε να σωθείτε». Επειδή έγινε αναστάτωση και συζήτηση μεγάλη ανάμεσα στον Παύλο και τον Βαρνάβα από τη μια, και σ' αυτούς από την άλλη, αποφασίστηκε να ανέβουν ο Παύλος και ο Βαρνάβας και μερικοί άλλοι από τους χριστιανούς της Αντιόχειας στα Ιεροσόλυμα, για να λύσουν εκεί το ζήτημα αυτό με τους αποστόλους και τους πρεσβυτέρους. Η εκκλησία τους κατευόδωσε, κι αυτοί διέσχισαν τη Φοινίκη και τη Σαμάρεια, μιλώντας παντού για την επιστροφή των εθνικών στον Χριστό, κι έδιναν έτσι μεγάλη χαρά σ' όλους τους αδερφούς. Όταν έφτασαν στην Ιερουσαλήμ, τους έγινε υποδοχή από τα μέλη της εκκλησίας, από τους αποστόλους και από τους πρεσβυτέρους. Αυτοί τους διηγήθηκαν όσα ο Θεός έκανε μ' αυτούς, και ότι άνοιξε τη θύρα της πίστεως στους εθνικούς. Σηκώθηκαν όμως μερικοί από την παράταξη των Φαρισαίων που είχαν πιστέψει, κι έλεγαν ότι πρέπει τους εθνικούς να τους περιτέμνουν και να απαιτούν να τηρούν τον νόμο του Μωυσή.

Συγκεντρώθηκαν, λοιπόν, οι απόστολοι και οι πρεσβύτεροι για να εξετάσουν το θέμα αυτό. Αφού έγινε πολλή συζήτηση, έλαβε τον λόγο ο Πέτρος και τους είπε: «Αδερφοί, εσείς ξέρετε καλά ότι ο Θεός από παλιά με διάλεξε από όλους μας εμένα, για ν' ακούσουν οι εθνικοί από το στόμα μου τον λόγο του ευαγγελίου και να πιστέψουν. Και ο Θεός, που γνωρίζει τις καρδιές των ανθρώπων, έδωσε σημάδι ότι κι αυτοί μπορούν να σωθούν, χορηγώντας τους το Άγιο Πνεύμα όπως και σ' εμάς. Δεν έκανε καμιά διάκριση ανάμεσα σ' εμάς και σ' αυτούς, αλλά καθάρισε με την πίστη τις καρδιές τους. Τώρα, λοιπόν, γιατί

προκαλείτε τον Θεό, θέλοντας να φορτώσετε στον τράχηλο των χριστιανών ένα βάρος, που ούτε οι πρόγονοί μας ούτε εμείς μπορούσαμε να σηκώσουμε; Αντίθετα, πιστεύουμε ότι θα μας σώσει η χάρη του Κυρίου Ιησού, με τον ίδιο τρόπο που θα σώσει κι εκείνους».

Όλο το πλήθος σώπασε, και όλοι άκουγαν τον Βαρνάβα και τον Παύλο να διηγούνται τα θαύματα που έκανε ο Θεός μέσω αυτών στους εθνικούς. Κι όταν τελείωσαν, μίλησε ο Ιάκωβος: «Ακούστε με, αγαπητοί αδερφοί. Ο Συμεών-Πέτρος διηγήθηκε πως ο Θεός για πρώτη φορά φρόντισε να φτιάξει από τους εθνικούς ένα λαό δικό του. Μ' αυτό συμφωνούν και τα λόγια των προφητών [...] Γι' αυτό εγώ έχω τη γνώμη να μην επιβαρύνουμε τους εθνικούς που επιστρέφουν στον Θεό, αλλά να τους στείλουμε μια επιστολή και να τους καθορίσουμε να φυλάγονται από τους μολυσμούς των ειδωλοθύτων, από την πορνεία, από τη βρώση πνιγμένου ζώου και από την πόση αίματος ζώου. Αυτές οι διατάξεις του Μωυσή είναι πασίγνωστες, γιατί από τα παλιά χρόνια διαβάζονται σε κάθε πόλη στις συναγωγές κάθε Σάββατο».

Τότε αποφάσισαν οι απόστολοι και οι πρεσβύτεροι μαζί με όλη την εκκλησία να εκλέξουν από ανάμεσά τους μερικούς που να τους στείλουν στην Αντιόχεια μαζί με τον Παύλο και τον Βαρνάβα. Έτσι εξέλεξαν τον Ιούδα, που λεγόταν και Βαρσαββάς, και τον Σίλα, ανθρώπους με εξέχουσα θέση ανάμεσα στους χριστιανούς, και τους έδωσαν να μεταφέρουν την ακόλουθη επιστολή:

Πραξ 15, 1-23

1. Η απόφαση της Αποστολικής Συνόδου

«Οι απόστολοι και οι πρεσβύτεροι και οι αδερφοί, χαιρετούν τους αδελφούς που προέρχονται από τους εθνικούς στην Αντιόχεια, στη Συρία και στην Κιλικία. Επειδή ακούσαμε ότι μερικοί από μας ήρθαν και σας τάραξαν με τα λόγια τους και κλόνισαν τις ψυχές σας, χωρίς να τους έχουμε δώσει εντολή εμείς, αποφασίσαμε ομόφωνα να εκλέξουμε μερικούς άντρες και να τους στείλουμε σ' εσάς, μαζί με τους αγαπητούς μας Βαρνάβα και Παύλο, που έχουν αφιερώσει τη ζωή τους στο έργο του Κυρίου μας του Ιησού Χριστού. Στείλαμε λοιπόν τον Ιούδα και τον Σίλα, που θα σας πουν και προφορικά τα ίδια πράγματα. Δηλαδή: αποφασίστηκε ως σωστό από το Άγιο Πνεύμα και από μας να μη σας επιβάλλουμε κανένα πρόσθετο βάρος, εκτός από αυτά τα αναγκαία: να απέχετε από τα ειδωλόθυτα, το αίμα, το κρέας από πνιγμένα ζώα και την πορνεία. Αν φυλάγεστε από αυτά θα κάνετε το σωστό. Υγιαίνετε».

Οι απεσταλμένοι έφυγαν και ήρθαν στην Αντιόχεια. Εκεί συγκέντρωσαν τους πιστούς και παρέδωσαν την επιστολή. Οι πιστοί τη διάβασαν και χάρηκαν με την παρήγορη απόφαση.

Πραξ 15, 23-31

2. Από την Αποστολική Σύνοδο στον συνοδικό θεσμό

Γιατί συγκαλούνταν οι Σύνοδοι;

Όταν η Εκκλησία αντιλαμβανόταν ότι οι αιρετικές απόψεις απειλούσαν να πληγώσουν τον τρόπο ζωής της, τότε γινόταν συνείδηση ότι οι αλήθειες της πίστης έπρεπε να ξεκαθαριστούν με τέτοιο τρόπο ώστε κανένας να μην μπορεί να τις αλλοιώσει. Έτσι συγκαλούνταν **Σύνοδοι** όπου εκπροσωπούνταν όλοι οι πιστοί. Οι αποφάσεις που λαμβάνονταν εκεί έπρεπε να συμφωνούν με τη ζωή της Εκκλησίας. Οι συζητήσεις στις συνόδους μερικές φορές φαίνονταν αφηρημένες και θεωρητικές. Πάντα όμως σκοπός τους ήταν η ανθρώπινη σωτηρία. Στις συνόδους πρωτοστατούσαν οι Πατέρες της Εκκλησίας.

Από τον 4^ο αιώνα άρχισαν να συγκαλούνται και **Οικουμενικές Σύνοδοι**, σύνοδοι δηλαδή που συμμετέχουν μέλη της Εκκλησίας απ' όλο τον κόσμο (οικουμένη) και εξασφαλίζουν

την έγκριση ολόκληρης της Εκκλησίας. Σε αυτές καθορίστηκε μια για πάντα η διδασκαλία της Εκκλησίας για την ορθή πίστη (**Ορθοδοξία**).

Ο Γρηγόριος Νύσσης, περιγράφοντας τις ατελείωτες θεολογικές συζητήσεις στην Κωνσταντινούπολη την εποχή της Δεύτερης Οικουμενικής Συνόδου (381), μας λέει:

(Αυτή η συζήτηση) γεμίζει ολόκληρη την πόλη, τις πλατείες, τις αγορές, τα σταυροδρόμια, τα σοκάκια· κουρελήδες, αργυραμοιβοί, παντοπώλες: όλοι συζητούν μετά μανίας. Αν ζητήσεις από κάποιον τα ρέστα σου, αυτός φιλοσοφεί περί του Γεννητού και του Αγεννήτου· αν ρωτήσεις για την τιμή του ψωμιού, η απάντηση θα είναι πως ο Πατήρ είναι ανώτερος και ο Υιός κατώτερος· αν ρωτήσεις «είναι το μπάνιο μου έτοιμο;» ο θαλαμηπόλος θα σου απαντήσει πως ο Υιός δημιουργήθηκε εκ του μηδενός [...]

Αυτό το παράξενο παράπονο δείχνει την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία συνεδρίαζαν οι Σύνοδοι. Ήσαν τόσο βίαια τα πάθη που αναπτύσσονταν, ώστε πολλές φορές ήταν αδύνατο να συγκληθεί η ολομέλεια της Συνόδου.

Κάλλιστος Ware, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*, σ. 64-65

[...] Οι επίσκοποι που συμμετείχαν στις συνόδους διακινδύνευαν τη ζωή τους στον δρόμο, ταξίδευαν αποστάσεις υπολογίσιμες για την εποχή τους, έστελναν επιστολές εκφράζοντας, σε περίπτωση μείζονος κωλύματος, τη συζητημένη με το τοπικό εκκλησιαστικό πλήρωμα θέση της Εκκλησίας τους.

π. Χριστόφορος Ντ' Αλοϊζιο, «Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος: ανοχτά ερωτήματα», ΣΥΝΑΞΗ 133, σ. 62

Ο νους σημαδεύει την περίοδο των Συνόδων. Οι άνθρωποι υποβάλλουν την πίστη στα κριτήρια της διανοητικής αποδοχής ή απόρριψης. Είναι δυνατόν να πιστεύεις αυτό ή εκείνο; Είναι δυνατό να γίνουν δεκτές οι πραγματικότητες εκείνες για τις οποίες μαρτυρούν οι απόστολοι και διακηρύσσει η Εκκλησία; Μπορεί κάποιος να είναι χριστιανός λογικά; Σε ένα βασικό επίπεδο θα μπορούσε κανείς να πει ναι. Σ' ένα ανώτερο όμως επίπεδο, στο επίπεδο του Αρείου π.χ., το πρόβλημα γίνεται πιο περίπλοκο και επίμονο. Καθότι ο Άρειος ήταν ένας πολύ καλλιεργημένος άνθρωπος, με τεράστια μόρφωση. Και υπέταξε τη χριστιανική πίστη στον έλεγχο της φιλοσοφικής εξακριβωσης. Μπορούμε να τον δούμε ως ένα εξαιρετο παράδειγμα του τι μπορεί να είναι μια αίρεση, όταν θεωρήσουμε πως ο νους διαθέτει τη δύναμη να κρίνει την Αποκάλυψη, να κρίνει τις διατυπώσεις εκείνων που διαθέτουν μια εμπειρία την οποία ο ίδιος ο παρατηρητής είτε δεν διαθέτει καθόλου, είτε δεν την διαθέτει στον ίδιο βαθμό. Για τον Άρειο το πρόβλημα ήταν βασικά πως ο Θεός δεν μπορούσε να γίνει άνθρωπος, επειδή ο άπειρος Θεός δεν μπορεί ποτέ να φυλακιστεί στο πεπερασμένο. Ο Θεός ως αιώνιος δεν μπορούσε να φυλακιστεί στον χρόνο.

Επίσκοπος Αντώνιος του Σουρόζ, «Η Εκκλησία των Συνόδων: η "επίθεση του νούς" και η δυνατότητα αμφιβολίας», *Ενότης εν τη ποικιλία*, σ. 64-65

5. Η Α' Οικουμενική Σύνοδος

Συγκλήθηκε από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο στη Νίκαια της Βιθυνίας τον Μάιο του έτους 325. Ο Κωνσταντίνος ήθελε να κατασιγάσει τον σάλο που είχε δημιουργήσει στην Εκκλησία ο Άρειος με τη διδασκαλία του. Όσο κι αν είχε προσπαθήσει ο επίσκοπος Αλεξανδρείας Αλέξανδρος να αντιμετωπίσει τις απόψεις του Αρείου σε μια τοπική σύνοδο δεν τα κατάφερε. Έτσι χρειάστηκε να οργανωθεί σύνοδος όλης της Εκκλησίας (Οικουμενική).

Στη σύνοδο όλοι είχαν τη δυνατότητα να εκφέρουν τη γνώμη τους. Όσα λέχθηκαν προκαλούσαν αντιδράσεις και διάλογο. Ο ίδιος μάλιστα ο Κωνσταντίνος που τιμητικά ήταν πρόεδρος της συνόδου παρενέβαινε συχνά. Αφού έγιναν πολλές συζητήσεις και διαβάστηκαν σχετικά κείμενα μια επιτροπή συνέταξε το **Σύμβολο της Πίστεως**. Κατά

την παράδοση στη σύνοδο συμμετείχαν 318 Πατέρες της Εκκλησίας, των οποίων τη μνήμη η Εκκλησία γιορτάζει την έβδομη Κυριακή μετά το Πάσχα.

Επιπλέον στην Οικουμενική Σύνοδο αποφασίστηκε ποια είναι τα ιερά βιβλία των Χριστιανών (ο Κανόνας της Καινής Διαθήκης) και καθορίστηκε η ημέρα εορτασμού του Πάσχα.

Η Οικουμενική Σύνοδος στη Νίκαια περιγράφεται με πολύ ζωντανά χρώματα από τον Ευσέβιο Καισαρείας [...] Ο Ευσέβιος αρκετά απρόσμενα παραλληλίζει τη Σύνοδο όχι με την αποστολική Σύνοδο του 49, αλλά με την ίδια την Πεντηκοστή! [...] Δεν παραλείπει δε να δηλώσει ότι στη σύνοδο συνόδευε τους επισκόπους ανυπολόγιστος αριθμός «πρεσβυτέρων και διακόνων ακολούθων τε πλείστων».

N. Ματσούκας

6. Κανόνες της Α' Οικουμενικής Συνόδου

Κανών Δ' – Ε': Εισάγεται το «μητροπολιτικό σύστημα», το οποίο ίσχυε στην οργάνωση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Κανών ΙΕ' – ΙΣΤ': Καταδικάζεται η επιδίωξη κληρικών για μετάθεση σε άλλες εκκλησίες.

Κανών ΙΖ': Καταδικάζει την πλεονεξία και αισχροκέρδεια των κληρικών που προέρχεται από τον έντοκο δανεισμό.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας υπερασπίζονται την πίστη και ερμηνεύουν τον λόγο του Θεού

7. Οι Πατέρες της Εκκλησίας διδάσκουν αλήθειες ζωής

Από τα πρώτα της βήματα η Εκκλησία δίδασκε τους ανθρώπους με σκοπό να ανοίξει τα μάτια και τον νου τους. Να συνειδητοποιήσουν δηλαδή ποιος είναι ο προορισμός του κόσμου και της ζωής σύμφωνα με το έργο και τη διδασκαλία του Χριστού. Πολύ νωρίς

εμφανίστηκαν οι **Πατέρες της Εκκλησίας**, άνθρωποι δηλαδή που δίδαξαν τον λαό και έγραψαν σπουδαία συγγράμματα με σκοπό να εξηγήσουν αυτές τις αλήθειες στους πιστούς. Ταυτόχρονα, οι Πατέρες της Εκκλησίας με το έργο και τη ζωή τους υπηρετούσαν κι έναν άλλο σκοπό: να αντικρούσουν τις εσφαλμένες γνώμες και αντιλήψεις (**αιρετικές**) που διατύπωναν κάποια μέλη της Εκκλησίας. Αυτό ήταν πολύ σημαντικό καθώς αυτά τα λάθη όχι μόνο δημιουργούσαν σύγχυση στους πιστούς, αλλά κλόνιζαν και την ενότητα όλης της Εκκλησίας.

Σπουδαίοι Πατέρες της Εκκλησίας

Μέγας Αθανάσιος, Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Ιωάννης ο Χρυσόστομος, Ιερώνυμος, Αμβρόσιος, Αυγουστίνος, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, Γρηγόριος Παλαμάς.

8. Κείμενα Πατέρων για τον Θεό

Ο Θεός έγινε άνθρωπος για να γίνουμε εμείς Θεοί.

Μ. Αθανάσιος (4^{ος} αι.)

Όταν θέλεις να τιμήσεις τον Χριστό, κάνε το όταν τον βλέπεις γυμνό στο πρόσωπο των φτωχών. Δεν έχει καμιά αξία, αν φέρεις μετάξι και πολύτιμα μέταλλα στον ναό και αφήσεις έξω τον Χριστό να υποφέρει από το κρύο και τη γύμνια... ο Χριστός, ως ένας άστεγος ξένος περιφέρεται έξω και ζητιανεύει και αντί να τον δεχθείτε, σεις κάνετε διακοσμήσεις.

Ιωάννης ο Χρυσόστομος (4^{ος} αι.)

Όταν φτάσουμε στην αγάπη φτάσαμε στον Θεό και το ταξίδι μας τελειώνει. Έχουμε περάσει αντίπερα στο νησί που βρίσκεται πέρα από τον κόσμο, εκεί όπου είναι ο Πατέρας, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα.

Άγ. Ισαάκ ο Σύρος (7^{ος} αι.)

Εκείνος που βλέπει και ίχνος μόνο μίσους μέσα στην καρδιά του, προς οποιονδήποτε άνθρωπο για οποιοδήποτε φταιξιμό του, είναι εντελώς ξένος από την αγάπη προς τον Θεό. Γιατί η αγάπη προς τον Θεό δεν ανέχεται διόλου το μίσος κατά του ανθρώπου.

Μάξιμος ο Ομολογητής (7^{ος} αι.)

Ο Θεός είναι

*πιο στοργικός από κάθε φίλο,
πιο δίκαιος από κάθε κυβερνήτη,
πιο τρυφερός από κάθε πατέρα,
πιο πολύ ένα μέλος από μας από όσο τα ίδια μας τα μέλη,
πιο αναγκαίος σε μας από την ίδια την καρδιά μας.*

Νικόλαος Καβάσιλας (1322-1391)

9. Μέγας Αθανάσιος, Μάξιμος ο Ομολογητής: υπερασπιστές της αλήθειας, υπερασπιστές της ζωής

Ο **Μέγας Αθανάσιος** (295-373) γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου από μια ελληνική χριστιανική οικογένεια. Από πολύ μικρός ήθελε τόσο πολύ να γίνει κληρικός που έφτανε να παριστάνει τον ιερέα και να «βαφτίζει» τους φίλους του. Καθώς ο επίσκοπος Αλεξανδρείας Αλέξανδρος πρόσεξε την κλίση και τα χαρίσματα του Αθανασίου, τον πήρε κοντά του ως γραμματέα του και τον χειροτόνησε διάκονο.

Πριν ακόμη χειροτονηθεί καταπολεμούσε τις ιδέες που διέδιδε ο ιερέας Άρειος στην Αλεξάνδρεια, ότι δηλαδή ο Χριστός δεν ήταν Θεός αλλά άνθρωπος. Στην Της Οικουμενική Σύνοδο που οργάνωσε η Εκκλησία για να αντιμετωπιστεί το ζήτημα του

Αρείου, ο Αθανάσιος συνόδευσε τον Αλέξανδρο και συμμετείχε στις εργασίες της. Εκεί, αν και πολύ νέος, υπερασπίστηκε με πάθος την αλήθεια ότι ο Χριστός ήταν τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος.

Μετά τον θάνατο του επισκόπου Αλεξάνδρου, ο Αθανάσιος μόλις σε ηλικία 33 ετών εκλέχτηκε επίσκοπος Αλεξανδρείας με τη σύμφωνη γνώμη κλήρου και λαού. Εκτός από το πλούσιο ποιμαντικό και φιλανθρωπικό έργο που ανέπτυξε στην περιοχή του, δεν έπαυε να διδάσκει και να καταπολεμά τις λανθασμένες απόψεις για την πίστη (αιρετικές), όπως αυτή του Αρείου. Όμως από τα 47 χρόνια που ήταν επίσκοπος, τα 15 τα πέρασε στην εξορία. Κι αυτό γιατί οι οπαδοί του Αρείου τον συκοφάντησαν στον αυτοκράτορα. Οι εχθροί του πέρα από το να διαδίδουν ψεύτικες κατηγορίες έφτασαν να απειλούν τη ζωή του. Έτσι διώχθηκε σε τόπους μακρινούς, όπως στη Γαλατία, τη Ρώμη. Αναγκάστηκε μάλιστα να αποσυρθεί για χρόνια στην έρημο. Εκεί γνώρισε και τον ασκητή Μέγα Αντώνιο που τον επηρέασε πολύ. Σε όλο το διάστημα της ζωής του –ακόμη και στην εξορία- δεν έπαυε να γράφει συγγράμματα όπου υπερασπιζόταν την αληθινή πίστη. Για τους αγώνες του υπέρ της αλήθειας της πίστης ονομάστηκε «**στύλος της Ορθοδοξίας**». Πέθανε, αφότου είχε επιστρέψει από την τελευταία εξορία στον θρόνο του στην Αλεξάνδρεια.

Ο **Μάξιμος** (580-662) γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη από μια αριστοκρατική οικογένεια. Έτσι είχε την άνεση να κάνει λαμπρές σπουδές και να αποκτήσει προσόντα που του επέτρεψαν να καταλάβει υψηλές δημόσιες θέσεις. Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος αναγνώρισε την αξία του και τον διόρισε σε μια πολύ ψηλή δημόσια θέση. Γρήγορα όμως ο Μάξιμος εγκατέλειψε την αυτοκρατορική αυλή και έγινε μοναχός σε διάφορα μοναστήρια. Το διάστημα αυτό (τον 6^ο αιώνα) διαδίδονταν και πάλι αιρετικές απόψεις που έλεγαν ότι ο Χριστός δεν ήταν τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Μάλιστα ο ίδιος ο αυτοκράτορας υποστήριζε τους αιρετικούς. Ο Μάξιμος όμως δε συμβιβάστηκε. Αντιστάθηκε και πολέμησε εναντίον όλων όσων σκόπευαν να επιβάλουν τις δικές τους απόψεις στην Εκκλησία, ακόμη κι αν αυτοί αυτοκράτορες. Θεωρούσε ότι μόνο η Εκκλησία έχει την αρμοδιότητα να διακρίνει τη σωστή από τη λάθος πίστη και όχι οι ισχυροί του κόσμου. Έτσι, ταξίδεψε σε Ανατολή και Δύση (στη Βόρεια Αφρική, στη Ρώμη)· έγραψε συγγράμματα στα οποία ανέλυε τη σημασία της ορθής πίστης (ορθοδοξία) για τη ζωή· συμμετείχε και οργάνωσε συνόδους στις οποίες καταδικάστηκαν οι λαθεμένες (αιρετικές) απόψεις· δικάστηκε αρκετές φορές με την κατηγορία της απείθειας σε αυτοκρατορική διαταγή, διώχθηκε, βασανίστηκε και εξορίστηκε (στη Θράκη και στον Πόντο). Κατά την παράδοση του έκοψαν το δεξί χέρι και τη γλώσσα. Πέθανε λίγο μετά την άφιξή του στην εξορία.

Δόγματα / Όροι: Η ζωή και η πίστη της Εκκλησίας με λόγια

10. Τι εννοούμε μιλώντας για δόγματα;

Εννοούμε τις αλήθειες της πίστης όπως καταγράφηκαν στις Οικουμενικές Συνόδους, έτσι ώστε κανείς να μην μπορεί να τις αλλοιώσει. Μέσα στα δόγματα κλείνεται όλη η διδασκαλία της Εκκλησίας. Όπως καταλαβαίνει κανείς, για να διατυπωθούν με ακρίβεια τα δόγματα χρειαζόταν πολλή δουλειά και μελέτη.

Εκτός από τα δόγματα οι Οικουμενικές Σύνοδοι θέσπιζαν και **Κανόνες** πάνω σε ζητήματα λατρείας και διοίκησης.

11. Το Σύμβολο της Πίστεως

Πρόκειται για το γνωστό "**Πιστεύω**" και αποτελείται από 12 άρθρα (στίχους). Τα 7 πρώτα συντέθηκαν στην Α' Οικουμενική Σύνοδο και τα υπόλοιπα 5 προστέθηκαν στη Β' Οικουμενική Σύνοδο το 381. Η Γ' Οικουμενική Σύνοδος που έγινε στην Έφεσο το 431 επιβεβαίωσε την μορφή που είχε το "Σύμβολο της Πίστεως" το 381 και διευκρίνισε ότι δεν θα γίνονταν άλλες αλλαγές και προσθήκες, και δεν θα υιοθετούνταν άλλα Σύμβολα.

1. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.
4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.
5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.
6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.
8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς* ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.
9. Εἰς μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.
10. Ὁμολογῶ ἕν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.
Αμήν.

Των Αποστόλων το κήρυγμα
και των Πατέρων τα δόγματα
η Εκκλησία φυλάττουσα,
μίαν την πίστιν εσφράγισε
και τον χιτώνα φορούσα της αληθείας
τον υφαντόν εκ της άνω θεολογίας
ορθοτομεί και δοξάζει της ευσεβείας
το μέγα μυστήριον.

Παλιός ύμνος της Εκκλησίας (πιθανώς έργο Ρωμανού του Μελωδού)

Π λ η ρ ο φ ο ρ ι α κ ό υ λ ι κ ό

1. Τι είναι μία Σύνοδος (Π.Ν. Αφανάσιεφ, π. Χ. Ντ' Αλοϊζιο, Δ. Λιάλιου)
2. Οι Σύνοδοι στην αρχαία Εκκλησία (Γ. Φλωρόφσκυ)
3. Η Αυτοκρατορική Σύνοδος (Γ. Φλωρόφσκυ)
4. Η Εκκλησία των Συνόδων (Κ. Ware)
5. Οι 7 Οικουμενικές Σύνοδοι (Ν. Ματσούκας)
6. Για τους Πατέρες της Εκκλησίας (Αρχ. Β. Γοντικάκης)
7. «Επόμενοι τοις αγίοις πατράσιν...» (Φλωρόφσκυ, *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοση*)

Πώς παίρνονται οι αποφάσεις;

1. Τι είναι μια Σύνοδος;

Ακόμη και πριν από την πρώτη της σύνοδο, η Εκκλησία ήταν συνοδική [...]. Η Σύνοδος είναι η συγκεκριμένη έκφραση της ενότητας της Εκκλησίας μέσα στην πολλαπλότητα των εμπειρικών πτυχών της [δηλαδή των τοπικών Εκκλησιών]. Η πολλαπλότητα των εμπειρικών Εκκλησιών δεν διαχωρίζει και δεν διαιρεί την πληρότητα και την οργανική ενότητα της Εκκλησίας ως σώματος του Χριστού. Σε κάθε εκκλησιαστική κοινότητα που εκλαμβάνεται ξεχωριστά, αυτή η πληρότητα και αυτή η οργανική ενότητα εκδηλώνονται στην ευχαριστιακή της σύναξη [...]. Για το σύνολο των εμπειρικών εκκλησιαστικών συναξέων, αυτή η ίδια η πληρότητα και αυτή η οργανική ενότητα βρίσκουν την έκφρασή τους στη Σύνοδο [...]. Αυτός είναι ο λόγος που η Σύνοδος είναι η ίδια η Εκκλησία στην εμπειρική της «σάρκωση».

Π. Ν. Αφανάσιεφ, *Οι εκκλησιαστικές σύνοδοι και η καταγωγή τους*, τους αναφέρεται ΣΥΝΑΞΗ 133, σ. 59, υποσημ. 26.

Ακόμα κι αν αγνοούμε τι είναι, με καταφατικό τρόπο, μια εκκλησιαστική σύνοδος, είναι δυνατό να γραφούν ορισμένες σημαντικές γραμμές για τη θεολογία των συνόδων. Παρά τις αντιξοότητες της ιστορίας, πολλές βασικές αρχές συνέχισαν να εγγυώνται πάντοτε την καθολικότητα της συνοδικής έκφρασης. Η σημαντικότερη από αυτές τις αρχές είναι η διαδικασία πρόσληψης των συνοδικών αποφάσεων από όλο τον λαό της Εκκλησίας. Πράγματι, μέσω του βαπτίσματος, του χρίσματος και της ευχαριστίας κάθε χριστιανός είναι απολύτως ικανός να αξιολογεί τα θέματα πίστεως που συζητούνται στην Εκκλησία και γίνεται συνυπεύθυνος του όλου εκκλησιαστικού γίγνεσθαι. Η ιστορία γνώρισε πολλά παραδείγματα λαϊκής αντίθεσης σε κάποιες αποφάσεις που μπορεί να τέθηκαν σε ισχύ ακόμη και από τις υψηλότερες εκκλησιαστικές αρχές.

π. Χριστόφορος Ντ' Αλοΐζιο, «Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος: ανοχτά ερωτήματα», ΣΥΝΑΞΗ 133, σ. 61

Κάνοντας αναδρομή στον όρο «οικουμενική σύνοδος» πρέπει να σημειώσουμε ότι αυτή προέρχεται από το ιστορικό πλαίσιο της Α' Οικουμενικής Συνόδου με κεντρικά πρόσωπα τον άγ. Αθανάσιο και τον ιστορικό Ευσέβειο, οι οποίοι γράφουν σε διάστημα δέκα και πάνω από είκοσι έτη μετά τη σύγκλησή της, χαρακτηρίζοντας τη σύνοδο της Νικαίας του 325 ως οικουμενική. Ο άγ. Αθανάσιος χρησιμοποιεί τον όρο διττά, και για να επισημάνει ότι ο Άρειος αποδοκιμάστηκε «εκ κρίσεως πάσης της οικουμενικής συνόδου» [...]

Για τον Αθανάσιο η παρουσία στη Νίκαια των 318 επισκόπων από ολόκληρη την αυτοκρατορία σήμαινε: α) την ισχύ των αποφάσεων «πανταχού» [...], β) την ανάδυση με πολύ απτό τρόπο ενός είδους πατερικής παραδόσεως επί της λειτουργίας της συνοδικής πράξεως ως προς όλες τις τοπικές εκκλησίες σε μεταγενέστερο χρόνο με δέσμευση πνευματική τη συμφωνία με τους πατέρες τους Νικαίας. [...] ο Αθανάσιος συνθέτει τον όρο *οικουμενική* με την ερμηνεία της πίστεως των Ευαγγελιστών και Αποστόλων σε μία συνέχεια ζωής και μαρτυρίας, δημιουργώντας το πλαίσιο μεταβάσεως από το αριθμητικό μέγεθος στο θεολογικό περιεχόμενο του όρου.

Δ. Λιάλιου, «Η οικουμενικότητα μιας συνόδου τους Εκκλησίας», ΘΕΟΛΟΓΙΑ τμ. 86, τχ. 4 (2015), σ. 32-33

2. Οι Σύνοδοι στην αρχαία Εκκλησία

Οι Σύνοδοι της πρώτης Εκκλησίας κατά τους τρεις πρώτους αιώνες ήταν περιστασιακές συγκεντρώσεις που συνέρχονταν για ειδικούς λόγους, συνήθως επείγουσας φύσεως, για να συζητηθούν ειδικά θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Ήταν *γεγονότα* μάλλον, παρά θεσμός. [...] Ήταν φυσικά κοινώς αποδεκτό και συμφωνημένο ήδη από εκείνη την εποχή,

ότι συναντήσεις και διαβουλεύσεις επισκόπων που εκπροσωπούν ή μάλλον προσωποποιούν τις αντίστοιχες τοπικές τους εκκλησίες ή «κοινότητες», ήταν ο ορθός και φυσιολογικός τρόπος για να φανερώσουν και να πετύχουν την ενότητα και συμφωνία πάνω σε θέματα πίστης και πειθαρχίας. Η έννοια της ενότητας της Εκκλησίας ήταν ισχυρή κατά τους πρώτους χρόνους, μολοντί δεν αντακλάτο ακόμη επί του οργανωτικού πεδίου. [...] Το βασικό ενδιαφέρον των πρώτων Συνόδων της αρχαίας Εκκλησίας ήταν ακριβώς η ενότητα της Εκκλησίας. Εντούτοις η ενότητα αυτή βασιζόταν πάνω στην ταυτότητα της Παράδοσης και της ομοφωνίας της πίστης, παρά πάνω σε οποιοδήποτε καθιερωμένο σχέδιο.

Γ. Φλωρόφσκυ, *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοσις*, μτφρ. Δ. Τσάμη, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 130 (γλωσσική απλούστευση)

3. Η αυτοκρατορική ή οικουμενική Σύνοδος

Η κατάσταση άλλαξε με τον εκχριστιανισμό της αυτοκρατορίας. Από τον Κωνσταντίνο, ή μάλλον από τον Θεοδόσιο, έγινε δεκτό και αναγνωριζόταν από όλους ότι η Εκκλησία και η κοινοπολιτεία, δηλαδή η εκχριστιανισθείσα αυτοκρατορία, είχαν κοινά όρια. Αυτός ο «εκχριστιανισμός» της αυτοκρατορίας κατέστησε την οικουμενικότητα της Εκκλησίας πιο έκδηλη από ποτέ. Βεβαίως δεν προσέθετε τίποτε στην ουσιαστική και βασική οικουμενικότητα της χριστιανικής Εκκλησίας. Η νέα αυτή ευκαιρία έκανε δυνατή την ορατή παρουσία της. Σ' αυτήν ακριβώς την κατάσταση συγκλήθηκε η πρώτη γενική Σύνοδος, η μεγάλη Σύνοδος της Νικαίας, που επρόκειτο να καταστεί υπόδειγμα για τις μετέπειτα Συνόδους. *«Η νέα, θεμελιωμένη θέση της Εκκλησίας είχε ανάγκη "οικουμενικής" δράσης, ακριβώς επειδή η χριστιανική ζωή αναπτυσσόταν σε κόσμο που δεν ήταν πλέον οργανωμένος σε τοπικιστική βάση, αλλά επί της αυτοκρατορίας ως συνόλου ... Επειδή η Εκκλησία έχει εξέλθει στον κόσμο, οι τοπικές εκκλησίες έπρεπε να μάθουν να ζουν όχι πλέον ως αυτοτελείς μονάδες (όπως ζούσαν κατά το πλείστον στο παρελθόν στην πράξη, όχι όμως και στη θεωρία), αλλά ως τμήματα απέραντης πνευματικής κυβερνήσεως»* (G. Dix). Κατά κάποια έννοια οι γενικές Σύνοδοι, όπως εγκαινιάσθηκαν στη Νίκαια, μπορούν να χαρακτηριστούν ως «αυτοκρατορικές Σύνοδοι» [...] αυτό δε πιθανώς ήταν η πρώτη και αρχική έννοια του όρου «οικουμενική», όπως χρησιμοποιήθηκε για τις Συνόδους. [...]

Οι Σύνοδοι του τετάρτου αιώνα ήταν ακόμη περιστατικές συναθροίσεις ή ανεξάρτητα συμβάντα, το δε υπέρτατο κύρος τους εδραζόταν ακόμη στο ότι συμμορφώνονταν προς την «αποστολική παράδοση». Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά τον τέταρτο αιώνα ή και αργότερα καμιά απόπειρα δεν έγινε για την ανάπτυξη νομικής ή κανονικής θεωρίας περί των «Γενικών Συνόδων», ως εδρών υπέρτατης εξουσίας, με συγκεκριμένη αρμοδιότητα και μεθόδους διαδικασίας, μολοντί αναγνωρίστηκαν de facto ως κατάλληλο δικαστήριο για ζητήματα πίστεως και δόγματος και ως αυθεντία πάνω σε αυτά τα ζητήματα. Δεν θα ήταν υπερβολή, αν λεγόταν ότι οι Σύνοδοι ουδέποτε θεωρήθηκαν ως κανονικός θεσμός, αλλά μάλλον ως κατά περίπτωση **χαρισματικά γεγονότα**. Οι Σύνοδοι δεν θεωρούνταν ως περιοδικές συνελεύσεις που συγκαλούνταν σε ορισμένες ημερομηνίες. Καμιά Σύνοδος δεν έγινε εκ των προτέρων δεκτή ως έγκυρη, αντίθετα πολλές Σύνοδοι αποκηρύχθηκαν παρά την τυπική τους κανονικότητα. [...] εκείνες από τις Συνόδους, που αναγνωρίστηκαν ως «οικουμενικές», με την έννοια του δεσμευτικού και αλάθητου κύρους τους, αναγνωρίστηκαν αμέσως ή μετά από κάποια καθυστέρηση, όχι τόσο λόγω της επίσημης **κανονικής** τους αρμοδιότητας, όσο εξαιτίας του **χαρισματικού** τους χαρακτήρα· με την καθοδήγηση του Αγ. Πνεύματος μαρτύρησαν περί της αληθείας σύμφωνα με την Αγία Γραφή, όπως αυτή παραδόθηκε στην αποστολική παράδοση. [...] Στην πραγματικότητα δεν υπήρχε τέτοια θεωρία [θεωρία της αποδοχής]. Υπήρχε απλώς μια εσωτερική επίγνωση σε θέματα πίστεως. [...] Οι

αποφάσεις των Συνόδων γίνονταν δεκτές ή απορρίπτονταν από τις Εκκλησίες όχι για λόγους τυπικούς ή «κανονικούς», η δε ετυμολογία της Εκκλησίας υπήρξε άκρως εκλεκτική. Η Σύνοδος δεν βρίσκεται υπεράνω της Εκκλησίας, αυτή ήταν η άποψη της αρχαίας Εκκλησίας. Η Σύνοδος είναι μόνο μία «εκπροσώπηση». Αυτό εξηγεί γιατί η αρχαία Εκκλησία ουδέποτε προσέφυγε σε «συνοδική εξουσία» γενικά ή *in abstracto*, αλλά πάντοτε σε συγκεκριμένες Συνόδους ή μάλλον στην «πίστη» και την μαρτυρία τους.

Γ. Φλωρόφσκυ, *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοση*, σ. 130-134

4. Η Εκκλησία των Συνόδων

Η ζωή της Εκκλησίας στην πρωτοβυζαντινή περίοδο κυριαρχείται από τις επτά Οικουμενικές Συνόδους. Οι Σύνοδοι αυτές εξεπλήρωσαν ένα διπλό σκοπό. Κατ' αρχάς αποσαφήνισαν και διαμόρφωσαν την ορατή οργάνωση της Εκκλησίας, αποκρυσταλλώνοντας τη θέση των πέντε μεγάλων εδρών, που ονομάστηκαν *Πατριαρχεία*. Δεύτερο και σπουδαιότερο, οι Σύνοδοι καθόρισαν μια για πάντα τη διδασκαλία της Εκκλησίας πάνω στα *βασικά δόγματα* της Χριστιανικής πίστης –περί της Αγίας Τριάδος και της Σάρκωσης. Όλοι οι Χριστιανοί θεωρούν αυτά τα πράγματα ως «μυστήρια» που βρίσκονται πέρα από την ανθρώπινη κατανόηση και γλώσσα. Οι επίσκοποι, όταν εξέθεταν τους όρους των Συνόδων, δεν θεωρούσαν πως είχαν εξηγήσει το μυστήριο· απλώς προσπαθούσαν ν' αποκλείσουν ορισμένους ψεύτικους τρόπους αναφοράς σ' αυτό. Περιόρισαν το μυστήριο για να εμποδίσουν τους ανθρώπους να παρεκκλίνουν στο λάθος και στην αίρεση. Αυτό ήταν όλο.

Οι συζητήσεις στις Συνόδους κάποιες φορές φαίνονταν αφηρημένες και απόμακρες, τις ενέπνεε όμως ένας πολύ συγκεκριμένος σκοπός: η ανθρώπινη σωτηρία. [...]

Οι *αιρέσεις* ήταν επικίνδυνες και χρειάζονταν καταδίκη, επειδή εξασθένιζαν τη διδασκαλία της Καινής Διαθήκης, τοποθετώντας κάποιο σύνορο μεταξύ ανθρώπου και Θεού, καθιστώντας έτσι αδύνατη την πλήρη σωτηρία για τους ανθρώπους. [...]

(Για τη σωτηρία του ανθρώπου) ο Χριστός πρέπει να είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Η κάθε αίρεση με τη σειρά της υπονόμεισε κάποια πλευρά από αυτή τη ζωτική παραδοχή. Είτε ο Χριστός έπαυε να είναι Θεός (Αρειανισμός), είτε η ανθρώπινη φύση του χωριζόταν τόσο από τη θεότητά του, ώστε να δημιουργούνται δύο πρόσωπα αντί του ενός (Νεστοριανισμός), ή δεν θεωρείτο ως αληθινός άνθρωπος (Μονοφυσιτισμός, Μονοθελητισμός). Η κάθε Σύνοδος υπεραμύνθηκε αυτής της παραδοχής. [...]

Πίσω από τις αποφάσεις των Συνόδων βρίσκεται η δουλειά θεολόγων, που καθόρισαν με ακρίβεια το περιεχόμενο των όρων που υιοθέτησαν οι Σύνοδοι.

Κάλλιστος Ware, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*, μτφρ. Ι. Ροηλίδης, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1996, σ. 40-44

5. Οι επτά Οικουμενικές Σύνοδοι

Από τον 4^ο αιώνα και εφεξής τις Οικουμενικές Συνόδους συναπαρτίζουν οι επίσκοποι. Η κανονική αυτή τάξη είναι απολύτως δικαιολογημένη, επειδή, πέρα από τους αδήριτους τεχνικούς λόγους, οι επίσκοποι έτσι κι αλλιώς είναι οι πρώτοι και οι κατεξοχήν εγγυητές της κοινής πίστης αφενός, και ως διάδοχοι των αποστόλων συνεχίζουν αδιαλείπτως το έργο της Εκκλησίας αφετέρου [...] η Εκκλησία κατά καιρούς, όταν κρίνει τούτο αναγκαίο, συγκαλεί οικουμενικές συνόδους, όχι μόνο με την πρωτοβουλία των επισκόπων, αλλά και με τη συγκατάθεση των πιστών, στηριζόμενη στο εκκλησιαστικό φρόνημα και την καλλιέργεια της θεολογικής διδαχής. Με άλλα λόγια, οι οικουμενικές σύνοδοι δεν παράγουν εκ του μηδενός κατά τις συνεδριάσεις τη δογματική διδασκαλία, αλλά την υπάρχουσα και βιούμενη στους κόλπους της Εκκλησίας την αποσαφηνίζουν με *σύμβολα*, με *όρους* και *αποφάσεις* για να την προστατεύσουν από αιρετικές αποκλίσεις και

διαβρώσεις. Γι' αυτό και μετά τη λήξη των εργασιών μιας συνόδου, και πάλι απαιτείται η συγκατάθεση όλου του εκκλησιαστικού πληρώματος.

Τα υπάρχοντα θεολογικά εγχειρίδια της Δογματικής κάνουν λόγο για επτά οικουμενικές συνόδους.

α) **Η σύνοδος του 325**, η οποία συγκλήθηκε στη Νίκαια της μικρασιατικής Βιθυνίας. Καταδίκασε τις αρειανικές αιρέσεις και θέσπισε το πρώτο βασικό *Σύμβολο Πίστεως* με καθολική και όχι μόνο τοπική ισχύ. Σ' αυτό στηρίζονταν πάντοτε οι Πατέρες της Εκκλησίας.

β) **Η σύνοδος του 381** στην Κωνσταντινούπολη, στην οποία αποσαφηνίστηκε οριστικά το τριαδικό δόγμα και το έργο του Χριστού και της Εκκλησίας με το *Σύμβολο Νικαίας – Κωνσταντινουπόλεως*, δηλαδή το *Πιστεύω*.

γ) **Η σύνοδος του 431** στην Έφεσο, η οποία καταδίκασε τον Νεστόριο και διακήρυξε τη θεότητα του Χριστού.

δ) **Η σύνοδος του 451** στη Χαλκηδόνα, στην οποία με τον πολύ γνωστό *δογματικό όρο* αποσαφηνίστηκε η διδασκαλία για το πρόσωπο του Χριστού, ως Θεάνθρωπου, τέλειου Θεού και τέλειου ανθρώπου, και έτσι καταδικάστηκαν ο Νεστόριος και ο μονοφυσίτης Ευτυχής.

ε) **Η σύνοδος του 553** στην Κωνσταντινούπολη καταδίκασε αιρετικούς που παρερμήνευαν το χριστολογικό δόγμα.

στ) **Η σύνοδος του 680** στην Κωνσταντινούπολη, η οποία καταδίκασε αιρετικούς που δέχονταν ότι ο Χριστός είχε μόνο το θείο θέλημα. Η σύνοδος διακήρυξε, κατά τη διδαχή της Εκκλησίας, ότι ο Χριστός ως Θεάνθρωπος, ο ένας και αυτός, είχε δύο φύσεις, οπότε είχε δύο φυσικά θελήματα, το θείο και το ανθρώπινο και δύο φυσικές ενέργειες. Δέκα χρόνια αργότερα συγκλήθηκε, κατά τα έτη 690/91, η Πενθέκτη ως συμπληρωματική σύνοδος, η οποία αναγνώρισε και επικύρωσε τους 85 αποστολικούς κανόνες, τους κανόνες των προηγηθεισών τοπικών και οικουμενικών συνόδων και τους κανόνες Πατέρων της Εκκλησίας.

ζ) **Η σύνοδος του 787** στη Νίκαια –την οποία επισφράγισε η σύνοδος του 843 στην Κωνσταντινούπολη– όπου καταδικάστηκε η εικονομαχία.

Πατέρες της Εκκλησίας και το εκκλησιαστικό πλήρωμα αναγνωρίζουν ως όγδοη οικουμενική σύνοδο και εκείνη του 879/89 στην Κωνσταντινούπολη, η οποία αναγνώρισε τη σύνοδο του 787 στη Νίκαια, αποκατέστησε στον θρόνο τον πατριάρχη Φώτιο και αποδέχτηκε τα κατά τόπους έθιμα των Εκκλησιών.

[...] οφείλουμε να συνειδητοποιήσουμε ότι το **συνοδικό σύστημα** είναι θεμελιώδης και ουσιαστικός τρόπος έκφρασης και διοίκησης της Εκκλησίας, όχι μόνο στη διάσταση των οικουμενικών συνόδων, αλλά και της συνεχούς θεσμικής και διοικητικής λειτουργίας του εκκλησιαστικού σώματος σε όρια τοπικά και σε ευρύτερα οικουμενικά. Αλλά, όπως άλλωστε πολύ σοφά αποφαίνεται και καθορίζει ο 17^{ος} κανόνας της Δ' οικουμενικής συνόδου της Χαλκηδόνας το 451, οι εξωτερικοί πολιτικοί παράγοντες με τη διαμόρφωση κοσμικών και εθνικών δικαιοδοσιών διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο, δίνοντας αφορμή και στην ανάλογη διαμόρφωση της θεσμικής και διοικητικής πλευράς της Εκκλησίας, υπό την όλως απαραίτητη διευκρίνιση ότι αυτή η εξωτερική διαμόρφωση [...] σύμφωνα με τους πολιτικούς και δημόσιους τύπους δεν αλλοιώνει κατ' ελάχιστο το συνοδικό πνεύμα και δεν εμποδίζει την προσέγγιση από μέρους των πιστών να δεχτούν τη χάρη του αγιοπνευματικού πλούτου της ζωής του εκκλησιαστικού σώματος.

N. Ματσούκας, *Οικουμενική Θεολογία*, σ. 423-427

Οι Πατέρες τους Εκκλησίας υπερασπίζονται την πίστη και ερμηνεύουν τον λόγο του Θεού

6. Για τους Πατέρες της Εκκλησίας

Οι Πατέρες της Εκκλησίας τιμώνται και γνωρίζονται ως οι μεγάλοι φωστήρες που λειτουργικά μας αποκαλύπτουν ότι «φως Χριστού φαίνει πάσι». Πλησιάζοντάς τους βρίσκεις την πηγαία προσφορά της αλήθειας που ελευθερώνει. Βρίσκεις τη ζωή, την ειλικρίνεια, την εξομολόγηση, την ταπείνωση, τον πλούτο του πνεύματος, την ανάληψη τους σαρκός, τη μεταμόρφωση του κόσμου, τον φωτισμό του αδιαφανούς, το νόημα του ασημάντου, τη χάρη τους αιωνιότητος απλωμένη στο καθημερινό και συνηθισμένο, την καταξίωση του ανθρώπου, την πυρένδροσο κάμινο της θείας Λειτουργίας, όπου τα πάντα έχουν γεμίσει από φως που τα μεταμορφώνει: τα κάνει όλα φωτιά· τα κάνει όλα δροσιά. [...]

Οι Πατέρες [...] καθένας με τον προσωπικό του τρόπο φανερώνει την ίδια Αλήθεια.

Έτσι, έχουμε ένα Μέγα Βασίλειο, που εκφράζεται βασιλείως, μεγαλοπρεπώς και νηφαλώς, μεταφέροντας το μήνυμα της Βασιλείας.

Έχουμε ένα Χρυσόστομο, που, όπως το αηδόνι, δονείται σύγκορμα και καταυγάζει τη νύκτα όλη με τη μεταλλική λάμψη της φωνής του. [...]

Έχουμε τον Γρηγόριο, τον θεολόγο και ποιητή, με τον συμπυκνωμένο του λόγο και την ένθεη καλλιπέεια.

Ο θεολογικός λόγος του Γρηγορίου Νύσσης, ενθέως φιλοσοφημένος και σαφής, είναι η ξεκάθαρη περιγραφή του ανθρώπου που διετύπωσε τα καιρία ερωτήματα. Βρήκε την απάντηση. Ξεπέρασε τα εμπόδια. [...]

Έχουμε τον Μάξιμο, τον όντως μέγιστο Ομολογητή, που πλησιάζει λειτουργικώς τον «των αργήτων και αθεάτων μυστηρίων Θεόν». Δί' ολίγων λέει τα ατελείωτα. Και μέσα στο σύμπαν της θεολογίας του αισθάνεσαι ότι υπάρχουν αστέρες αλήθειας, που το φως τους δεν έφθασε ακόμη στις αισθήσεις μας. [...]

Οι Πατέρες [...] μπορούν να δώσουν σωστή αγωγή στον νέο άνθρωπο. Κοντά τους νιώθεις άνετα. Δεν σε υποτιμούν. Δεν σε εκμεταλλεύονται. Δεν σε εξουθενώνουν. Δεν σου λένε ψέματα. Γιατί δεν έχουν κανένα πρόβλημα δικό τους να καλύψουν. Πιστεύουν, ζουν και ξέρουν ότι ο Θεός αγαπά κάθε πλάσμα του. Αγαπά όλο τον άνθρωπο και την ελευθερία του. Και έχει σημασία να πλησιάσει κάποιος τον Θεό εν ελευθερία, όταν έλθει η ώρα του. Έχει σημασία να διακινδυνεύσει στο να κάμει κάποτε το προσωπικό του βήμα. Να τολμήσει να εκφράσει τις αντιρρήσεις ή την αμφιβολία του, όπως ο Απόστολος Θωμάς. Να εξομολογηθεί την αλήθεια. Να ακούσει τον Καλό Ποιμένα να τον καλεί κατ' όνομα. Να διασχίσει το κατώφλι της δειλίας. Να σχίσει το χειρόγραφο της δουλείας. Να προχωρήσει εν ελευθερία. Να κάμει και το επόμενο βήμα: «Θεέ μου, δεν έχω εμπιστοσύνη στον εαυτό μου. Ο αληθινός εαυτός μου είσαι Εσύ, που με έπλασες, με αγαπάς και με καλείς στην επικίνδυνη περιπέτεια της ελευθερίας, για να βρω την ψυχή μου, χάνοντάς την συνειδητά. Γι' αυτό, ζητώ και θέλω να γίνει το θέλημά σου, όχι το δικό μου».

Β. Γοντικάκης, «Φως Χριστού φαίνει πάσι», *Φως Χριστού φαίνει πάσι*, έκδ. Ι. Μ. Ιβήρων, Αγ. Ορος 2002, σ. 9-26.

7. «Επόμενοι τους αγίους Πατράσι...»

Ήταν σύνηθες στην αρχαία Εκκλησία να αρχίζουν οι δογματικοί όροι με φράσεις αυτού του είδους. Η απόφαση της Χαλκηδόνας αρχίζει με αυτές ακριβώς τις λέξεις. [...] Η διδασκαλία των Πατέρων είναι ο επίσημος και κανονιστικός όρος αναφοράς. Αυτό όμως ήταν κάτι πολύ περισσότερο από απλή «επίκληση της αρχαιότητας» [...] η «αρχαιότητα» αυτή καθεαυτή δεν αποτελεί επαρκή απόδειξη της αληθινής πίστης [...] τα «παλαιά

έθιμα» καθεαυτά δεν εγγυώνται περί της αληθείας. Η «αλήθεια» δεν είναι απλή «συνήθεια». [...] Η «παράδοση» στην Εκκλησία δεν αποτελεί συνέχεια ανθρώπινης μνήμης ή μονιμότητα ιεροτελεστιών και εθίμων. Αποτελεί ζώσα παράδοση [...] Τελικώς η Παράδοση αποτελεί συνέχιση της αιώνιας παρουσίας του Αγίου Πνεύματος στην Εκκλησία, συνέχεια θείας καθοδήγησης και φωτισμού. Η Εκκλησία δεν δεσμεύεται από το «γράμμα», αλλά μάλλον κινείται σταθερά από το «Πνεύμα». Το ίδιο Πνεύμα, το Πνεύμα της αληθείας το «λαλήσαν διά των προφητών» που οδηγούσε τους Αποστόλους, συνεχίζει να καθοδηγεί την Εκκλησία στην πληρέστερη κατανόηση της θείας αλήθειας [...]

Το «επόμενοι τοις αγίοις Πατράσιν...» δεν είναι αναφορά σε κάποια αφηρημένη παράδοση, σε τύπους και προτάσεις. Πρωτίστως είναι επίκληση αγίων μαρτύρων. Επικαλούμαστε τους Αποστόλους και όχι μια αφηρημένη «αποστολικότητα». Κατά ανάλογο τρόπο αναφερόμαστε στους αγίους Πατέρες. Η μαρτυρία των Πατέρων ανήκει ουσιαστικά και ακέραια σ' αυτή καθεαυτή τη δομή της ορθόδοξης πίστης.

Γ. Φλωρόφσκυ, *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοση*, σ. 144-146